

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร

โครงการจัดทำแผนจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2550-2554

นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2535 เป็นต้นมา การจัดการสิ่งแวดล้อมในประเทศไทยได้ปรากฏให้เห็นเป็นรูปธรรมมากขึ้น โดยได้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 ซึ่งทำให้เกิดนวัตกรรมเชิงนโยบาย มาตรการ และองค์กร ในหลายๆ ประการ เพื่อคุ้มครองสิ่งแวดล้อม ต่อมา ได้มีการตรารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ซึ่งให้ความสำคัญแก่การสงวน อนุรักษ์ และคุ้มครองทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชน นอกจากนี้ รัฐธรรมนูญฯ พ.ศ. 2540 ยังบัญญัติให้มีการกระจายอำนาจโดยการถ่ายโอนภารกิจด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมจากราชการส่วนกลางไปยังองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

การจัดทำแผนจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2550-2554 ครั้งนี้ได้บูรณาการความคิดและแนวทางการแก้ไขปัญหา และเป็นครั้งแรกที่เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นในเวทีสิ่งแวดล้อม ซึ่งมูลนิธิสืบนาคะเสถียรแห่งชาติ (มสช.) และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) เป็นผู้สนับสนุนงบประมาณ โดยมีการจัดเวทีสิ่งแวดล้อมรวมทั้งสิ้น 42 ครั้ง มีผู้เข้าร่วมแสดงความคิดเห็นจากทุกภาคส่วนและทุกภาคของประเทศ รวมทั้งสิ้น 2,400 คน

วัตถุประสงค์หลักของแผนจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2550-2554

- (1) สร้างความสมดุลระหว่างการใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนา และเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ กับการสงวน อนุรักษ์ และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้อยู่ในระดับที่เหมาะสม สอดคล้องกับความสามารถในการรองรับของระบบนิเวศ และยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน
- (2) เพิ่มขีดความสามารถของหน่วยงานในส่วนภูมิภาค ท้องถิ่น องค์กรพัฒนาเอกชน องค์กรเอกชน ธุรกิจเอกชนและชุมชน ให้ทุกภาคส่วนมีบทบาทและหน้าที่รับผิดชอบร่วมกันดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- (3) เพื่อเป็นกรอบให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำไปใช้เป็นแนวทางในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

พัฒนาการด้านเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อมของไทย

ในช่วงกว่าหนึ่งทศวรรษที่ผ่านมา ประเทศไทยได้มีการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมอย่างรวดเร็วและกว้างขวาง จากการประเมินผลการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศไทยโดยสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ โดยเปรียบเทียบดัชนีของมิติของการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม พบว่า ระดับการพัฒนาในมิติเศรษฐกิจและสังคมสูงกว่ามิติด้านสิ่งแวดล้อม ความยั่งยืนของการพัฒนาของไทยจัดอยู่ในระดับค่อนข้างต่ำ ถึงแม้ว่าตัวชี้วัดที่เลือกมาใช้เป็นองค์ประกอบ

ของดัชนีจะแสดงแนวโน้มที่ดีขึ้น แต่ข้อมูลกายภาพรายสาขายังแสดงให้เห็นถึงแนวโน้มของทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญและสิ่งแวดล้อมที่ร่อยหรอและทรุดโทรมลงเรื่อยๆ

การวิเคราะห์สถานการณ์ภายนอก

ปัจจัยภายนอกที่มีผลต่อการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ใน 5 ปีข้างหน้า ได้แก่

- การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางสังคมและการขยายตัวของการบริโภคทำให้เกิดการบริโภคสินค้าที่เมื่อหมดอายุการใช้งานก็จะกลายเป็นขยะที่มีต้นทุนในการกำจัดสูง บางชนิดก็มีองค์ประกอบของสารอันตรายอีกด้วย
- การลงทุนของอุตสาหกรรมที่มีกากของเสียบำบัดยากหรือกากของเสียอันตรายสูง มีแนวโน้มสูงขึ้น
- ราคาน้ำมันดิบใน 5 ปีข้างหน้า มีแนวโน้มที่จะสูงกว่าราคาน้ำมันดิบในรอบ 5 ปีที่ผ่านมา
- โครงการขนาดใหญ่ของรัฐ (Mega Projects) ซึ่งแม้ว่าจะมีผลบวกทางเศรษฐกิจ แต่ก็อาจมีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมอย่างมหาศาล
- การขยายตัวของอุตสาหกรรมสู่เขตชนบทชายขอบเมือง ในพื้นที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยังไม่พร้อม ทำให้ปัญหาสิ่งแวดล้อมขยายตัวมากขึ้น
- การลงทุนจากต่างประเทศตามกระแสโลกาภิวัตน์อาจทำให้มีการย้ายอุตสาหกรรมที่มีมลภาวะสูงมาสู่ประเทศไทย
- ภาวะปรากฏการณ์เปลี่ยนแปลงภูมิอากาศโลกเริ่มเห็นชัดขึ้น ซึ่งต้องมีการเตรียมการประชาชนให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ
- ข้อตกลงการค้าระหว่างประเทศอาจทำให้มีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการลงทุนการค้า การบริโภคและเทคโนโลยีที่มีผลต่อสิ่งแวดล้อม
- ข้อกำหนดด้านสิ่งแวดล้อมของประเทศพัฒนาแล้วเกี่ยวกับสินค้าที่จะนำเข้าเพื่อลดภาระในการกำจัด และมีให้อันตรายต่อผู้บริโภค ทำให้ผู้ประกอบการไทยต้องเตรียมตัวเพื่อให้สามารถแข่งขันได้ในอนาคต

ปัจจัยภายนอกที่สร้างโอกาสใหม่ ได้แก่

- การเปลี่ยนแปลงเทคโนโลยีและการออกแบบการผลิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม (Eco-Product /Eco-Design) มากขึ้น
- การตอบสนองพันธกรณีระหว่างประเทศด้านสิ่งแวดล้อมฉบับต่างๆ จะช่วยให้รัฐบาลไทยสามารถอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและได้ประโยชน์จากความตกลงระหว่างประเทศ ทั้งในด้านการเงินและเทคโนโลยี

ปัจจัยภายในประเทศที่เกื้อหนุนการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ได้แก่

- เครือข่ายอนุรักษ์และการมีส่วนร่วมของประชาชน ซึ่งนับได้ว่าเป็น “ฐานกำลัง” ที่แท้จริงของการอนุรักษ์และรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม ได้ขยายไปในจังหวัดต่างๆ มากขึ้น
- การปฏิรูประบบราชการ ได้เปลี่ยนวิธีการทำงานจากการเน้นกิจกรรมมาเป็นเน้นผลปฏิบัติ ซึ่งมีประชาชนเป็นศูนย์กลาง และมีการริเริ่มการทำงานงบประมาณเชิงพื้นที่แบบบูรณาการ จะเป็นแรงผลักดันสำคัญที่ทำให้การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของไทยเกิดประสิทธิผลมากขึ้น

ช่องว่างและอุปสรรคในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

- ขาดการหลอมรวมเพื่อสร้างภูมิปัญญาร่วมกันระหว่างภาคีต่างๆ และขาดการขับเคลื่อนนวัตกรรมทางนโยบายอย่างเป็นระบบ
- กฎหมายที่ใช้อยู่หลายฉบับไม่ทันต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคม มีช่องโหว่ และยังไม่เพียงพอกับข้อกำหนดในรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540
- ประชาชนยังขาดช่องทางและการสนับสนุนให้มีส่วนร่วมอย่างเต็มที่และเข้มแข็งในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- ความกดดันทางเศรษฐกิจทำให้คนไทยให้ความสนใจต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมน้อยลง

การรับฟังความคิดเห็นของประชาชน

การรับฟังความคิดเห็นจากประชาชน 42 ครั้ง เพื่อประกอบการจัดทำแผนฉบับนี้ได้พบประเด็นที่สำคัญดังต่อไปนี้ คือ

- องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยังขาดสมรรถนะและความพร้อมด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- ประชาชนได้รับผลกระทบและกลายเป็นผู้ด้อยโอกาสจากโครงการและนโยบายด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของรัฐ
- แผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมควรตอบสนองและเชื่อมโยงกับเป้าหมายของประเทศ
- แผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมควรเน้น “ประสิทธิภาพ” ไม่ใช่ “งบประมาณ”
- นโยบายของรัฐไม่ต่อเนื่อง เป้าหมายไม่ชัดเจน ขาดบูรณาการ และมีข้อยกเว้นสำหรับหน่วยงานของรัฐ ก่อให้เกิดความไม่แน่นอนและผลกระทบต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

แนวทางใหม่ในการดำเนินการ

หลักการจัดการสิ่งแวดล้อมที่สำคัญที่เป็นที่รู้จักกันดีแล้วในประเทศ ได้แก่ หลักการ “ผู้ก่อมลพิษเป็นผู้จ่าย” แต่ต้องเพิ่มการผลักดันการใช้หลักการใหม่ที่แพร่หลายในสากลและควรจะนำมาใช้ร่วมกับหลักการผู้ก่อมลพิษเป็นผู้จ่าย ในช่วงแผนจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อม 5 ปีข้างหน้า ได้แก่ หลักการระมัดระวังไว้ก่อน (Precautionary Principle) และหลักการ “ผู้ได้รับผลประโยชน์เป็นผู้จ่าย” (Beneficiaries Pay Principle) โดยควรมีการริเริ่ม และ/หรือ ให้ความสำคัญกับเครื่องมือสำคัญภายใต้หลักการนี้ ได้แก่ เครื่องมือจัดการก่อนจะมีกิจกรรมที่จะมีผลต่อสิ่งแวดล้อม เช่น การวิเคราะห์วัฏจักรสิ่งแวดล้อมหรือการประเมินผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมระดับผลิตภัณฑ์ (Life Cycle Assessment: LCA) การประเมินผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมในระดับโครงการ หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า รายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม (Environmental Impact Assessment: EIA) การประเมินสิ่งแวดล้อมระดับยุทธศาสตร์ (Strategic Environmental Assessment : SEA) และการวางผังเมือง เครื่องมือเหล่านี้ต่างเป็นเครื่องมือที่เป็นบูรณาการเชิงรุก

วิสัยทัศน์ พันธกิจและเป้าประสงค์ ของแผนจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2550-2554

วิสัยทัศน์

ร่วมอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติอย่างรู้ค่า รักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมที่ดีให้สังคม

พันธกิจ

สงวน อนุรักษ์ ปันฟู และใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างรู้ค่า
โดยการมีส่วนร่วมของทุกภาคี และโดยวิธีบูรณาการเชิงรุก

เป้าประสงค์

ประชาชนมีส่วนร่วมและได้รับประโยชน์จากการดูแล รักษา ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน

กลยุทธ์ของแผนจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2550-2554

กลยุทธ์เพื่อที่จะนำไปสู่วิสัยทัศน์ที่กล่าวมาแล้วมีดังต่อไปนี้

กลยุทธ์ที่ 1	ส่งเสริมการมีส่วนร่วมและสร้างภูมิปัญญาาร่วมกันของภาคีต่างๆ
เพื่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
กลยุทธ์ที่ 2	การเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
ของทุกภาคี

- กลยุทธ์ที่ 3 การขับเคลื่อนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.)
เพื่อจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในเชิงรุก
- กลยุทธ์ที่ 4 ส่งเสริมการเข้าถึงและการใช้ประโยชน์ทรัพยากรอย่างเป็นธรรม
เพื่อลดความยากจน
- กลยุทธ์ที่ 5 ส่งเสริมการใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติอย่างสมดุลและยั่งยืน
- กลยุทธ์ที่ 6 กำกับ ดูแลและฟื้นฟู คุณภาพสิ่งแวดล้อมให้มีความสมดุลและยั่งยืน

ข้อเสนอที่ต้องผลักดันในระดับนโยบาย

ในการจัดการสิ่งแวดล้อมให้เกิดประสิทธิภาพ ประสิทธิผล และมีความยุติธรรม มีความจำเป็นที่
ต้องผลักดันในระดับนโยบายแห่งชาติ และนโยบายระดับกระทรวง ดังต่อไปนี้

- (1) การจัดการขยะมูลฝอยและกากของเสียอันตรายเป็นวาระแห่งชาติ ที่ต้องผลักดันให้เกิดการ
ปฏิบัติแบบบูรณาการทั่วประเทศ เพื่อให้ประเทศไทยสามารถบรรลุวิสัยทัศน์ว่าด้วยครัวของ
โลกและศูนย์กลางการท่องเที่ยวของเอเชีย
- (2) การปรับโครงสร้างการบริหารองค์กร โดยให้มีพิธีกรรมแห่งชาติที่ดูแลทรัพยากร
แห่งชาติและคุณภาพสิ่งแวดล้อมเพียงชุดเดียว คือ คณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ
(กวล.) ในทุกสาขาเพื่อให้สามารถเชื่อมโยงการตัดสินใจเชิงนโยบาย การวางแผน และการ
ติดตามผลกระทบ
- (3) ให้มีการแก้ไขระเบียบการใช้กองทุนสิ่งแวดล้อมเพื่อให้สามารถใช้งบกองทุนในกิจการต่างๆ ได้แก่
 - กิจกรรมที่ไปบรรเทา เยียวยา และบำบัดปัญหาทางสุขภาพและคุณภาพชีวิตที่เกิดจาก
การใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมโดยทันที และเรียกเก็บจากผู้ก่อ
มลพิษภายหลัง
 - การสนับสนุนกิจกรรมที่ส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อมที่สร้างซึ่งรายได้ สามารถสร้าง
กองทุนสิ่งแวดล้อมระดับจังหวัด
- (4) ยกกระตือรือร้นการกลั่นกรองโครงการขนาดใหญ่ให้มีความเข้มแข็ง ให้รวมต้นทุนสิ่งแวดล้อม
สังคม และสุขภาพอันเกิดจากโครงการพัฒนาไว้ในต้นทุนหลักของโครงการ เพื่อคำนวณ
ผลตอบแทนทางเศรษฐกิจ (ERR) มีการศึกษาทางวิชาการครอบคลุมการประเมินผลกระทบ
ทั้งทางด้านสังคม (Social Impact Assessment: SIA) สุขภาพ (Health Impact
Assessment: HIA) และสิ่งแวดล้อม (Environmental Impact Assessment: EIA) ภายใต้
กระบวนการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียตั้งแต่เริ่มวางแผน และรวมทั้งกำหนดขั้นตอน
การมีส่วนร่วมของประชาชนให้ชัดเจนยิ่งขึ้น
- (5) ให้เจ้าของโครงการวางเงินประกันด้านผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม หรือซื้อพันธบัตรสิ่งแวดล้อม
เพื่อใช้เป็นหลักประกันสำหรับโครงการที่มีความเสี่ยงต่ออุบัติเหตุหรือการรั่วไหลของมลพิษสูง

- (6) บทบาทของรัฐในการสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชน ได้แก่
- ส่งสัญญาณราคาที่ต้องจ่ายเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม
 - การให้ข้อมูลสนเทศที่สำคัญแก่ผู้บริโภคและผู้ใช้ประโยชน์จากทรัพยากร เพื่อสนับสนุนการจัดการทรัพยากรได้ดีขึ้น
 - ลดต้นทุนการแก้ไขข้อขัดแย้ง โดยการจัดเวทีที่เหมาะสม ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกรณีของโครงการพัฒนาในพื้นที่
- (7) ควรเพิ่มงบประมาณด้านการควบคุมมลพิษให้มากขึ้น เพื่อให้ได้สัดส่วนกับมูลค่าความเสียหายด้านสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้น และกำหนดให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นใช้งบประมาณด้านสิ่งแวดล้อมไม่ต่ำกว่าร้อยละ 10 ของงบประมาณรวมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และให้มีการเพิ่มสัดส่วนงบสิ่งแวดล้อมในส่วนกลางให้ไม่ต่ำกว่า ร้อยละ 5 ในปี 1 และเท่ากับร้อยละ 30 ในปีสุดท้ายของแผน
- (8) ให้เลือกตัวชี้วัดในแผนให้เป็นตัวชี้วัดความสำเร็จขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัด และส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะภายในกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- (9) ให้ตั้งคณะกรรมการติดตามผลโดยมีผู้แทนจากประชาคม สถาบันการศึกษา และองค์กรเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผลแผนจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อม และเผยแพร่ผลการประเมินในรายงานสถานการณ์คุณภาพสิ่งแวดล้อม และในสื่อที่เกี่ยวข้องอย่างเหมาะสม
- (10) ส่งเสริมความเข้มแข็งของเครือข่ายองค์กรด้านสิ่งแวดล้อมศึกษา ปลุกฝังการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมให้กับเยาวชนตั้งแต่เล็ก รวมทั้ง ส่งเสริมและปรับปรุงหลักสูตรสิ่งแวดล้อมศึกษา

ข้อเสนอที่ต้องผลักดันด้านกฎหมาย

ในการจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อมในระยะ 5 ปีข้างหน้า มีความจำเป็นต้องตรากฎหมายและแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและอุดช่องว่างในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ดังนี้ คือ

- (1) ออกกฎหมายและแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายเพื่อให้ประชาชนสามารถมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติมากขึ้น ได้แก่ แก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2504 พระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507 และพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2535 เพื่อให้ประชาชนสามารถมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรป่าไม้และที่ดินได้ออกกฎหมายเพิ่มเติม ได้แก่ พระราชบัญญัติป่าชุมชนเพื่อรับรองสิทธิชุมชนในการจัดการป่าชุมชน และพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำเพื่อรับรองสิทธิของชุมชนในการกำหนดกติกาการใช้น้ำและการจัดการน้ำในระดับลุ่มน้ำย่อย

- (2) ตราพระราชบัญญัติภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง เพื่อสร้างความเป็นธรรมในการเก็บภาษีทรัพย์สิน และเอื้ออำนวยให้เก็บภาษีในอัตราสูงขึ้นจากที่ดินที่ถูกทิ้งร้างไม่ใช้ประโยชน์
- (3) ออกกฎกระทรวงตามมาตรา 80 ของพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2535 เพื่อกำหนดกฎเกณฑ์และวิธีการในการตรวจสอบและควบคุมแหล่งกำเนิดมลพิษของเจ้าพนักงานท้องถิ่น
- (4) ออกพระราชบัญญัติส่งเสริมและจัดการของเสียอันตรายจากผลิตภัณฑ์ที่ใช้แล้ว เพื่อให้มีการจัดเก็บ และรวบรวมผลิตภัณฑ์ใช้แล้วที่มีของเสียอันตราย โดยจัดเก็บค่าธรรมเนียมผลิตภัณฑ์ และจัดให้มีระบบรับซื้อคืนซาก
- (5) ตรากฎหมายเพื่อรองรับหลักการตามรัฐธรรมนูญฯ ได้แก่ กฎหมายจัดตั้งองค์การอิสระ เพื่อให้ความเห็นแก่โครงการและรายงาน EIA และกฎหมายกำหนดวิธีการและขั้นตอนในการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน
- (6) แก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม ในประเด็นต่างๆ ได้แก่
 - ให้ผู้ถูกกล่าวหาว่าเป็นต้นเหตุของการรั่วไหลหรือการแพร่กระจายของมลพิษมีภาระการพิสูจน์ว่าตนเองมิได้เป็นผู้ก่อมลพิษ แทนที่จะให้ผู้เสียหายเป็นผู้พิสูจน์ว่าความเสียหายมาจากแหล่งกำเนิดมลพิษใดแต่ฝ่ายเดียว
 - ให้สามารถใช้เงินกองทุนสิ่งแวดล้อมเพื่อช่วยเหลือในการฟ้องคดีสิ่งแวดล้อมของผู้ยากไร้
 - ให้องค์กรที่มีผู้เสียหายโดยตรงมีอำนาจในการฟ้องคดีสิ่งแวดล้อมเพื่อรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมซึ่งเป็นสมบัติส่วนรวมได้